

DAGENS FRÅGOR

EEC-ansökan och neutraliteten

Den svenska regeringens ansökan om förhandlingar om en svensk anslutning till EEC har med rätta kritiserats såväl beträffande handläggningen som innehållet. Det finns ingen anledning att älta kritiken för att regeringen underlät att direkt begära medlemskap i EEC, även om detta kan komma att stå hela landet dyrt. Däremot finns det skäl att något närmare diskutera själva neutralitetspunkten.

Regeringen var angelägen om att framhäva betydelsen av att Sverige får en form av anslutning till EEC, som inte äventyrar landets neutralitetspolitik. Det är betecknande, att just ordvalet kritiserades starkt i exempelvis den danska pressen. Man menade, att Sverige borde tala mindre om neutralitet och mera om alliansfrihet, som ju ändå är vad man avser. Onekligen ligger det mycket i denna kritik. För bara något decennium sedan underströks tydligare än nu, att målsättningen för svensk utrikespolitik var alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig. Sedan dess tycks en förskjutning ha skett beträffande språkbruket, så att man numera allmänt talar om neutralitet, då man egentligen främst avser alliansfrihet.

Om alliansfriheten råder det knappast i dag några motsättningar. I ett läge, där såväl Atlantpakten som Warszawapakten knakar i sina fogar, finns det ingen som ser någon anledning att kräva svensk Atlantpaktsanslutning. Men just själva ordvalet, neutralitet, kan ge och ger uppenbarligen anled-

ning till missförstånd. Vi kan ju knappast klandra utlänningar för att de inte är hemma i det svenska språkets nyanser. I internationellt språkbruk synes man i dag med neutralitet avse dels neutralitet i krig men dels också ideologisk neutralitet. Eftersom någon krigssituation dessbättre inte föreligger, är det första alternativet inte aktuellt. Däremot finns det risk för att man i omvärlden skulle förledas att tro att ett nytt element — den ideologiska neutraliteten — vunnit insteg i vår utrikespolitik. Visserligen kan måhända hr Palmes vänsterpiruetter och antiamerikanism, den s. k. Russeltribunalen och andra suspekta Stockholmsammanskomster ej att förglömma samt diverse demonstrationer och ofog ge intrycket av ett land på glid åt öster. Men allt detta är dock endast krusningar på ytan. Sveriges utrikespolitik har ej ändrats, och någon ideologisk neutralitet — i likhet med vissa afrikanska och asiatiska länders — kommer aldrig på fråga. Detta underströks bl. a. av utrikesminister Nilsson i Finland 1965: "Bilderna av Sveriges utrikespolitik vore ofullständig om inte där tillades, att Sverige är en demokrati, som med avsky vänder sig bort från diktaturen, vare sig den uppträder i nazistisk eller kommunistisk form. Vi känner med andra ord ideologisk samhörighet med den västerländska demokratin."

EEC har ingenting i sina statuter, som talar om politisk gemenskap, ingenting som utgör något hinder för ett alliansfritt Sverige att bli en fullvärdig

medlem. Vad hänger man då upp sig på? Möjligen på sina håll på det stora perspektivet. Det ideologiska syftet bakom den ekonomiska sammanslutningen är uppenbarligen ett större än vad som direkt framgår, nämligen de västeuropeiska staternas förening i en fast gemenskap, som på sikt kan leda till ett i alla avseenden enat Europa. Detta är framtidshoppet, som efter andra världskriget stimulerat Europa och dess politiker, socialister likaväl som borgerliga. Detta är den ideologiska sidan av saken, hoppet om ett Europas Förenta Stater i någon form i framtiden, där den unga och de kommande generationerna dragit lärdom av fädernas missgärningar och misslag.

För Sverige, som känner "ideologisk samhörighet med västerlandet", utgör uppenbarligen medlemskap i EEC inget problem. Vår alliansfrihet kan bestå under överskådlig tid. Vi är västerlänningar och har, även vi, en skyldighet att slå vakt om de gemensamma idealen. Eller skulle vi vara så förmättna, att vi vill sitta på parkett och dra fördelar av vad andra bygger upp men noga akta oss för att dra vårt strå till stacken? Det vore i så fall en "dvärggärning", som föga anstår vårt land. Som fullvärdiga medlemmar kan vi vara med om att bygga det nya Europa, göra vår röst hörd och påverka hur en politisk gemenskap skall se ut om kanske en mansålder. Allt detta ligger i formuleringen "ideologisk samhörighet". Det finns anledning att oftare än vad som sker understryka detta för att eliminera en onödig misstänksamhet mot våra avsikter.

Antiamerikanismens apostlar

När en talkör skränar antiamerikanska slagord, eller när bråk uppstår utanför amerikanska ambassaden eller utanför U.S. Trade Center på Vasaga-

tan i Stockholm, då brukar det heta att det rör sig om "spontana" demonstrationer. Det är att ställa stora krav på folkets enfald om man väntar sig att någon skall tro på en sådan spontanitet. Den finns naturligtvis inte. I själva verket organiseras bråket på Vasagatan mycket noggrant och sätts igång första lördagen i varje månad klockan 15.00.

Hur detta går till avslöjas i den numera kineskommunistiska studentföreningen Clartés publikation Clartésiten i ett nummer i våras. Där analyseras något som man kallar genomförda politiska manifestationer. Dessa uppdelas i fyra huvudtyper: gatudemonstrationer med polistillstånd, bössinsamlingar och dylikt under banderoller, kampdemonstrationer mot det officiella USA:s representanter, och slutligen agitationsgrupper. Uppträderna utanför U.S. Trade Center tillhör den tredje typen. I god traditionell stil, med kritik och självkritik, analyseras bråken, hur de skall kunna förvärras, hur man skall kunna få dem mera uppseendeväckande. En viktig detalj är hur man skall egga upp åskådarna till indignation — inte mot demonstranterna utan mot polisen.

Det skulle nämligen inte vara fråga om en från det hållet planlagd aktion, om man inte ville komma åt polisen och dess "enormt brutala ingripande" (*sic!*). Hur är det, finns det inte också en särskild skolning för demonstranter som avser att bli gripna och hur dessa skall skaffa sig blåmärken, som sedan kan förevisas som resultat av polisövergrepp? Clarteisterna borde försöka bråka i något kommunistland, t. ex. i Tjeckoslovakien, givetvis bara för övnings skull, för att få uppleva vad polis vill säga.

Att en studentorganisation systematiskt söker brutalisera det politiska livet i Sverige är redan märkligt nog. Men samhället kan vid behov försvara

sig. Svårare att handskas med är den hänsynslösa propaganda, som samma organisation och andra likasinnade sprider i dylika sammanhang. Som världen gestaltat sig, är ju USA ett av skydden för det västerländska samhället och ett av hindren mot kommunistisk expansion. Därför odlas nu anti-amerikanismen i alla former.

Vid en Vietnamkonferens, som i Russeltribunalens skugga men något mera diskret sammanträdde i Stockholm i början av juli, höll också professor Myrdal ett föredrag. Han framhöll för sitt auditorium — med den för honom karakteristiska ödmjukheten inför uppgiften — att det var vår, dvs. hans, plikt att upplysa den amerikanska allmänheten. Han gjorde sitt bästa. Ur den flora av överord, som han begagnade, kan man citera några: "...vanvördnad inför mänsklig integritet hotar att bli en del av den amerikanska kulturen". President Johnsons rådgivare glider "längre och längre bort från politisk realism och mänsklig anständighet". Bakom presidentens beslut att utvidga kriget till Nordvietnam "låg en hel rad av löftesbrott och egenmäktiga tilltag i Vietnamfrågan under hela McCarthy-Dulles-eran" — särskilt den sista sammanställningen, ohistorisk och falsk men gjord av en vetenskapsman och USA-specialist, torde kunna betecknas som ett lågvattensmärke.

Hr Myrdal sade, att i Sverige fördömer så gott som alla den amerikanska politiken. Men han tillade, att det inte är anti-amerikanism som ligger bakom protesterna. Tvärtom, numera är det just anti-amerikanism. Det måste man med beklagande konstatera. Den naturliga oron för att ett krig blossade upp i Vietnam, den helt berättigade kritiken mot att den större makten sökte avgöra kriget genom bombningar, den underliggande skräcken för att till sist kanske kärnvapen kommer att tillgripas: allt detta har medvetet

exploaterats av USA:s motståndare på östsidan. Propagandan smögs först in i vårt land. Nu predikas den öppet. Hr Myrdal gjorde det själv. Han kunde ju kanske i sammanhanget ha låtit bli att framställa sig som en amerikavän i sorg.

Att den konferens, där hr Myrdal talade, närmast som en självklar sak kunde sammanträda i Stockholm, är ett exempel på hur propagandan har skötts. Konferensen kallade sig för övrigt internationell, vilket den inte var. Inte ens hela Vietnam fick vara representerat. Sydvietnamesiska budister hade anmält sitt deltagande. Hr Myrdal beklagade att de inte hade kommit. Han visste emellertid, vad hela konferensen visste, nämligen att representanterna för FNL och för världsfredsrådet lagt in sitt veto och stängt dem ute.

Sveriges regering lät sig representeras vid konferensen. Helt stilenligt skedde detta genom dess mest anti-amerikanske medlem, statsrådet Palme. Helt motiverat mottogs denne vid sitt inträde i salen med varma applåder.

U Thants krig

Rubriken ovan är inte uppfunnen för Svensk Tidskrift. Den förekom redan i slutet av maj över en ledare i *Spectator*. Den syftade på det obestridliga förhållandet, att generalsekreteraren i FN med stor hörsamhet mot en begäran av president Nasser givit order om att FN-styrkorna i Sinai omedelbart skulle dragas tillbaka. Så uppstod en av förutsättningarna för ett israeliskt-egyptiskt krig: FN-styrkor stod inte längre emellan de båda arméerna.

Det har påståtts att president Nasser skulle ha blivit den mest överraskade, när hans uttryckta önskan, som kanske inte var hans innersta, genast blev åttlydd. Därom vet vi ingenting. Det har vidare officiellt meddelats från

FN, att generalsekreteraren var juridiskt bunden genom avtal med Egypten och alltså måste dra tillbaka truppen på dess begäran. Förmodligen är detta riktigt. Men det brådstörtade sättet kan inte ha varit föreskrivet i ett avtal. Några korta dagars förhandlingar skulle ha kunnat ge ett annat resultat. I varje fall är det omöjligt att tänka sig att en generalsekreterare som t. ex. Dag Hammarskjöld skulle fallit så platt till marken för en diktators anvisningar som U Thant fann det lämpligt att göra.

U Thants prestige gick förlorad i Egypten, och FN:s prestige med hans. Den FN-trupp, som av israelerna fick order att ligga en natt nedgrävd i sanden utanför Gaza för att inte vara i vägen för deras angrepp, blev den bedrövliga illustrationen till FN:s läge i Främre Orienten. För Sveriges del bör man ha rätt att vänta, att det i fortsättningen inte får vara lika självklart som hittills att vi på rekvisition från FN ställer trupp till förfogande. Det bör bli avhängigt bl. a. av vem som blir dess överbefälhavare.

Vad som gjorde att FN inte kunde hindra kriget att bryta ut, medförde också att FN inte kunde mäkla fred. De många resolutionsförslagen om fördömande av aggression och tillbakadragande av trupper ledde till ingenting. På detta förlorade både Israel och arabländerna. Vad skulle t. ex. Sovjetunionen gjort, om Israel haft förutseende nog att för sin del omedelbart acceptera en FN-medlare. En sådan hade förmodligen inte kunnat uträtta mycket, men läget hade varit ett annat. Sovjetunionen hade inte bara förlorat krigsmateriel till miljardbelopp under några dagars krig, utan också tappat ansiktet. En lösning av konflikten skulle inneburet, att minnet av de sovjetryska vapnens nederlag blivit bestående inom arabvärlden, som fått söka sig mindre farliga vännar.

Nu är allt annorlunda. Sovjetunionen satte in en stor och dyrbar luftbro för att forsla nya vapen till Egypten. Inte ens i sina mest behagliga drömmar kan president Nasser tro att han skall få begagna dem utan att fråga om lov. Ryska instruktörer, i själva verket kontrollanter, övertar Egyptens krigsmakt. Det är sant, att Sovjetunionen samtidigt ådrar sig ett betungande ekonomiskt ansvar för Egypten. Men det är också sant, att därmed följer i någon form sovjetisk kontroll av Suezkanalen.

Inte minst det sistnämnda förhållandet lär demonstrera för Israel hur mycket svårare det kan vara att utnyttja en seger än att vinna den. Segern var övertygande, materiellt inbringande, relativt föga kostsam när det gällde människoliv. Större delen av den civiliserade världen förstod dess bakgrund och fördömde inte det framprovocerade anfallet. Man känner också med det Israel, som kunde inkorporera den andra delen av Jerusalem och räta ut den orimliga gränsen på vägen dit. Att Tiranassundet skulle öppnas var en självklar begäran, och Israel kunde med rätta kräva att få använda Suezkanalen. Men en begäran att Israel i fortsättningen skulle få kontrollera denna vore ren chauvinism. 1956 stannade Israels armé, visserligen av andra skäl, på lagom avstånd från kanalen. Nu kom den fram dit, och svårigheten blir att med vinst dra sig därifrån.

Tshombe och rätten

I början av högsommaren kidnappades förre kongolesiske premiärministern Moise Tshombe och fördes från sin exil i Spanien till Algeriet. Förhoppningarna att Algeriet skulle villfara den spanska regeringens krav och i enlighet med den internationella rättens och sin egen grundlags statuter återsända Tshombe till Spanien kom

dessvärre snart på skam. I stället igångsattes en farsartad rättegång, vars resultat blev det sannolikt i förväg bestämda — Tshombe skulle utlämnas till Kongo och sin dödsfiende Mobutu.

Därmed har, anser många, Tshombes öde definitivt beseglats. Militärdiktatorn Mobutu har inte låtit världen sväva i tvivelsmål om vad som väntar den i sin frånvaro dödsdömda Tshombe. För Mobutu existerar denne helt enkelt inte längre. Och vad man än må tänka om Mobutu, för sju år sedan ännu sergeant och nu general med Mussolini som politisk idol, skall det likväl sägas att han hittills visat sig kusligt ordhållig beträffande politiska motståndare. På ett tidigt stadium av sin maktutövning chockerade han genom att offentligt och i sin egen åsyn låta hänga tidigare ministrar och motståndare — behandlingen av de ännu levande i fångelser och koncentrationsläger lär inte heller ha så mycket med civilisation och humanism att göra.

Tshombe tilläts i Algeriet att göra ett uttalande, vari han beskyllde CIA för att stå bakom kidnappningen. Det förefaller otroligt, att något reellt skulle ligga bakom en sådan deklARATION. Men Tshombe har verkligen ingen anledning att älska USA, hur deciderat antikommunistisk han än är. Då Katanga i strid med Dag Hammarskjölds löften krossades som egen stat efter upprepade angrepp från FN, kunde detta ske endast efter en intensiv uppladdning, där USA:s stöd till FN spelade en avgörande roll, allt medan de Gaulle och Frankrike vägrade medverka. När Tshombe omedelbart efter FN-truppernas utmarsch ur Kongo kallades tillbaka för att bekläda premiärministerposten, nu i hela Kongo, var det naturligt för honom att intensifiera kontakterna med såväl Bryssel som framför allt Paris. Med sin starka

europiska anknytning har Tshombe alltid visat en påfallande brist på entusiasm för såväl de naiva dragen i den amerikanska "antikolonialismen" som för den regel, som alltför ofta tycks säga, att amerikanska intressen skall ersätta de forna europeiska. Det är också betecknande, att det enbart varit tack vare transport av trupper med amerikanska flygplan, som Mobutu kunnat leverera nödvändiga förstärkningar till östra Kongo för att ta upp kampen med de revolterande Tshombeanhängarna.

Vad som förvånat är att Boumedienne i skrivande stund ännu inte låtit utlämna Tshombe. Det har spekulerats åtskilligt om orsakerna härtill. Skall Tshombe offras i utbyte mot ett kongolesiskt stöd mot Israel? Har den skarpa reaktionen världen över mot Algeriets utlämningsbeslut framkallat betänkligheter i Alger? Har det under hand skett franska påtryckningar till Tshombes förmån?

Om Tshombe likvideras av Mobutu, har den europeiska civilisationen förlorat en av sina främsta förespråkare i Afrika. Vid sidan av bl. a. Hophouet Boigny i Elfenbenskusten är Tshombe en av de få afrikanska ledare, som trots många gånger visad politisk skrupelfrihet likväl försökt att göra de europeiska rätts- och kulturidealen till sina. Det är betecknande, att då Tshombe blev premiärminister, lät han tömma fångelserna även på sina egna politiska motståndare. Ett mord på Tshombe löser förvisso inte Kongos problem. Snarare kan Mobutu, som nu satsar hårt på ökad prestige genom en panafrikansk konferens i Leopoldville i höst, för vilket han i likhet med en gång Nkrumah i Ghana inte skyr några kostnader, i så fall befara ökade oroligheter. Tshombes stamfränder i Katanga kommer knappast stillatigande att finna sig i att en av lundakungarnas ättlingar bringas om livet.

”Kapitalet” hundra år

”Das Kapital”, marxismens jättelika kanoniska skrift, utkom 1867. Stämningarna hos en troende inför sekelminnet uttryckes vackert i ett enkätsvar av Jan Myrdal:

”1967, ett sekel senare, är världsrevolutionen ett faktum; mot borgerskapets och storgodsägarnas utplundring, utsugning och organiserade våld griper folken till vapen... I lång och väpnad kamp världen över slår teorien om i praktik: Den kapitalistiska privategendomens timme slår. Expropriatorerna bliva exproprierade.”

Under skylten ”världsrevolutionen” kan mycket rymmas, även plundringar av spritbutiker i amerikanska slumkvarter. Det intressanta med ”Kapitalets” jubileum är emellertid, att de som ”marxistiska” betecknade revolutionerna, alltså den ryska och den kinesiska (med avläggare) så långt ifrån att beteckna den marxiska teorins praktiserande fastmer betecknar ett fundamentalt brott mot denna teori. Från den ursprungliga teorins synpunkt innebär Lenins, och än mer Maos, verk att man spänt kärran före hästen. Teorin går ut på att samhället strängt lagbundet genomlöper en serie utvecklingsfaser, varav den av uppenbara skäl intressantaste och noggrannast analyserade är den kapitalistiska, den yttersta tid i vilken Marx kände sig leva. Det är först när kapitalismen nått sin fulla mognad, när

överproduktionskriser och till det yttersta skärpta spänningar mellan klasserna kommit dess ”inneboende motsättningar” att framträda i definitiv renodling som omslaget, via en övergångsperiod av ”proletariatets diktatur”, till den bättre världen efter kapitalismen kan äga rum. Från ortodox marxistisk synvinkel var det med mycket goda skäl som Friedrich Engels med förakt avvisade diverse ryska fantasier att en socialistisk revolution skulle kunna startas i Ryssland, byggande på den primitiva byggeskapen och bondekooperationen — motsatsen gällde. ”Om något ännu skall rädda den ryska gemenskaps-egendomen och kunna ge den tillfälle att förvandlas till en ny verkligt livsduglig form så är det en proletär revolution i Västeuropa.” Den revolutionen kom som känt aldrig. Vad Lenin och Mao gjorde, var att använda den revolution som borde ha kommit *till följd av* den industriella utvecklingen som ett *instrument för* sina länders omställning från primitiva agrarstater till möjligast moderna industristater. På ett, och endast ett sätt, kan denna process sägas ge en blodig bekräftelse av den ursprungliga teorin: att industrialiseringen kom att ske till priset av utsugning, lidande och förtryck som vida överträffar de tragedier i den industriella revolutionens spår i Västeuropa om vilka Marx har så många skakande notiser att berätta i Kapitalet.